

Anna Paterek

Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

Zrównoważony rozwój energetyczny w polityce współpracy rozwojowej Republiki Federalnej Niemiec

Wprowadzenie

Według szacunków Międzynarodowej Agencji Energetycznej do 2035 r. globalne zapotrzebowanie na energię wzrośnie o 40% w porównaniu z rokiem 2010. W tym około 90% będzie przypadać na kraje rozwijające się i gospodarki wschodzące (ok. jedna trzecia na Chiny). Trzy czwarte przewidywanego wzrostu emisji dwutlenku węgla i innych gazów cieplarnianych pochodzić będzie z wykorzystania paliw kopalnych w krajach spoza Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD). Wymiana handlowa w zakresie dostaw energii będzie koncentrować się na małej liczbie krajów. Funkcjonujące wzorce globalnej produkcji i zużycia energii mogą prowadzić do nasilenia się wielorakich wyzwań: globalnego ocieplenia i innych kwestii dotyczących środowiska naturalnego, konfliktów geopolitycznych, znacznego wzrostu cen ropy naftowej i wyczerpywania się rezerw paliw kopalnych. W konsekwencji wymiar społeczny (walka z ubóstwem), ekonomiczny (konkurencyjnie kształtowana cena energii, bezpieczeństwo dostaw) i środowiskowy kształtowanych wzorców popytu i podaży źródeł energii stanowi ogromne wyzwanie dla osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju.

Niemcy należą do największych donatorów oficjalnej pomocy rozwojowej (ODA), pod względem jej wielkości (16,56 mld USD) zajmują trzecią pozycję w rankingu wszystkich członków Komitetu Pomocy Rozwojowej OECD, po USA (33,10 mld USD) i Wielkiej Brytanii (19,31 mld USD), przed Francją (10,62 mld USD) i Japonią (9,27 mld

USD, dane za 2014 r.)¹. Jednocześnie są największym bilateralnym dawcą pomocy w sektorze energetycznym. Pozycja światowego lidera zarówno w realizacji Milenijnych Celów Rozwojowych, jak i transformacji energetycznej (*Energiewende*), zmierzającej do pogodzenia wzrostu gospodarczego, rozwoju przemysłu oraz ochrony środowiska w niemieckiej polityce energetycznej, stawia wysokie oczekiwania odnośnie do wcielania w życie propagowanych przez Niemcy założeń. W związku z powyższym niniejszy artykuł podejmuje próbę ukazania sposobu forsowania zrównoważonego wykorzystania energii w niemieckiej współpracy rozwojowej, koncentrując się na wybranych jej aspektach.

Kształtowanie się koncepcji zrównoważonego rozwoju w dyskursie rozwojowym

Po drugiej wojnie światowej strategię rozwojową stopniowo stały się nieodłączną częścią nowego obszaru polityki globalnej, mającej gwarantować ludzkości wzrost gospodarczy i postęp². W latach 90. bezskuteczność dotychczasowych strategii rozwojowych ukierunkowanych na wzrost gospodarczy, opartych na interwencjonizmie, koncepcji zaspokajania podstawowych potrzeb czy neoliberalnej polityce rynkowej, wraz ze zmianami w porządku międzynarodowym wynikającymi z rozpadu systemu blokowego, była okazją do określenia nowych akcentów w działaniach rozwojowych. Co więcej, wraz ze wzrostem świadomości ekologicznej i potrzebą harmonizacji rozwoju społeczno-gospodarczego z wymogami utrzymania i ochrony środowiska naturalnego, coraz bardziej oczywisty dla społeczności międzynarodowej stawał się dylemat odpowiedzialności przed kolejnymi pokoleniami. Jego wyrazem był m.in. raport Klubu Rzymskiego z 1972 r. (*Limits of growth*). W tych uwarunkowaniach w międzynarodowym dyskursie rozwojowym szczególnego znaczenia nabrała koncepcja zrównoważonego rozwoju, mająca za podstawę pojęcie jedności świata i poszukiwanie globalnych rozwiązań dla jego problemów³.

Jego kierunek wyznaczała powstała w 1983 r. Światowa Komisja ds. Środowiska i Rozwoju (The World Commission on Environment and Development). Po raz pierwszy definicja zrównoważonego rozwoju pojawiła się w przygotowanym przez ówczesną premier Norwegii i przewodniczącą Komisji Gro Harlem Brundtland raporcie „Nasza wspólna przyszłość” (1987 r.). Miał on zaspokajać „potrzeby teraźniejszości bez ryzyka, że przyszłe pokolenia nie będą mogły zaspokoić swoich potrzeb”⁴. Koncepcja ta stała się podstawą dla wypracowania kompleksowej globalnej strategii politycznej. Przezwyciężeniu ubóstwa w krajach rozwijających się powinno

¹ http://www.bmz.de/de/ministerium/zahlen_fakten/oda/geber/index.html [dostęp: 30.12.2015].

² Zob. szerzej: R. Stockmann, U. Menzel, F. Nuscheler, *Entwicklungspolitik: Theorien – Probleme – Strategien*, München 2010, s. 351–393; A. Paterek, *Wyzwania i strategie międzynarodowej współpracy na rzecz rozwoju w dobie kryzysu*, [w:] *Nowe strategie na nowy wiek – granice i możliwości integracji regionalnych i globalnych*, red. M. Chorośnicki, Kraków 2013, s. 549–562.

³ R. Rosicki, *Międzynarodowe i europejskie koncepcje zrównoważonego rozwoju*, „Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa” 2010, nr 4, s. 44–56.

⁴ <http://www.un.org/documents/ga/res/42/ares42-187.htm> [dostęp: 30.12.2015].

towarzyszyć zachowanie równowagi pomiędzy dobrobytem a ochroną środowiska w państwach uprzemysłowionych. Wprawdzie system gospodarki światowej służy zaspokajaniu ludzkich potrzeb i aspiracji, jednakże wzrost gospodarczy nie powinien przekroczyć określonych granic, wynikających z ograniczonych rozmiarów globu ziemskiego⁵.

Rozpowszechnieniu idei zrównoważonego rozwoju służyła konferencja ONZ (United Nations Conference on Environment and Development, UNCED), zorganizowana w Rio de Janeiro w 1992 r. i uchwalenie Agendy 21, zawierającej plan działań adresowany do państw i organizacji międzynarodowych. Do uwarunkowań zrównoważonego rozwoju Deklaracja z Rio zaliczyła m.in.: walkę z ubóstwem, likwidację nierównoważonego systemu produkcji i konsumpcji, ochronę środowiska oraz jej współzależność z pokojem i rozwojem⁶. Tym samym paradygmat zrównoważonego rozwoju stał się głównym motywem polityki ochrony środowiska i rozwojowej. Wyznacza on zarówno narodowe starania o zabezpieczenie podstaw egzystencji przyszłych pokoleń, jak i agendę międzynarodowej polityki ochrony środowiska kształtowaną w ramach multilateralnych.

Dyskusje wokół zakończonego fiaskiem szczytu klimatycznego ONZ w Kopenhadze w grudniu 2009 r., na którym światowym przywódcom nie udało się podjąć decyzji w sprawie redukcji gazów cieplarnianych o 20 proc. do 2020 r., ponownie uwiarydliły nierozzerwalność wyzwań związanych ze zmianami klimatu dla państw uprzemysłowionych, gospodarek wschodzących i krajów rozwijających się. Ostatecznie globalne porozumienie klimatyczne przyjęte zostało na szczycie w Paryżu w grudniu 2015 r.⁷.

Koniecznym warunkiem zrównoważonego rozwoju jest zrównoważona strategia energetyczna. Zakłada ona sprawiedliwy dostęp i podział surowców energetycznych dla wszystkich, pod warunkiem uwzględnienia poszanowania zasobów, środowiska, klimatu, zdrowia, harmonii społecznej, zagrożenia ubóstwem i odporności na awarie, kompleksowego gospodarowania, międzynarodowej współpracy i wzajemnego poszanowania. Zrównoważona polityka energetyczna kieruje się zatem ekonomicznymi, społecznymi i ekologicznymi celami, znajdując się tym samym w punkcie przecięcia trzech płaszczyzn zrównoważonego rozwoju ekonomicznej efektywności, społecznej sprawiedliwości i ekologicznego zrównoważenia. Zrównoważone gospodarowanie energią składa się z dwóch komplementarnych elementów: wykorzystania odnawialnych źródeł energii i efektywności energetycznej.

W opracowanej przez Niemiecki Instytut Polityki Rozwojowej (Deutsches Institut für Entwicklungspolitik, DIE) analizie dotyczącej znaczenia odnawialnych źródeł energii dla ochrony klimatu i polityki energetycznej w ramach współpracy rozwojowej szczególną wartość przypisano wypracowaniu w tym zakresie strategii opartej na lepszym wykorzystaniu kopalnych źródeł energii, jak i wsparciu odnawialnych. Podkreśla się konieczność uwzględnienia uwarunkowań społeczno-ekonomicznych i instytucjonalnych w kraju partnerskim oraz jego zdolność do ponoszenia odpowiedzialności ekologicznej⁸.

⁵ A. Paterek, *Wyzwania i strategie...*, op. cit., s. 555.

⁶ *Ibidem*, s. 549–562.

⁷ <http://ziemianarozdrozu.pl/dl/Final-COP21-draft.pdf> [dostęp: 30.12.2015].

⁸ I. Scholz, M. Krause, *Klimaschutz und Energiepolitik in der Entwicklungszusammenarbeit – der Beitrag der erneuerbaren Energien*, „DIE Analysen und Stellungnahmen“ 2004, nr 2, s. 2.

Autorzy analizy proponują podział krajów partnerskich na trzy grupy: pierwszą tworzą głównie kraje Afryki Subsaharyjskiej, charakteryzujące się niewystarczającym bezpieczeństwem dostaw energii i nieposiadające zrównoważonego użycia biomasy (np. Etiopia, Benin, DR Kongo, Ghana, Kamerun, Haiti); w skład drugiej wchodzi kraje przechodzące transformację systemową ze słabymi instytucjami, niską efektywnością energetyczną i wysoką emisją CO₂ (Albania, Azerbejdżan, Gruzja, Kazachstan, Kirgistan, Mołdawia). Grupa trzecia składa się z pozostałych krajów rozwijających się i wschodzących gospodarek, dominują w niej duże i najbardziej zaludnione gospodarki z wysokim i rosnącym zapotrzebowaniem na energię bądź emisją CO₂ (Egipt, Argentyna, Brazylia, Chiny, Indie, Indonezja, Iran)⁹. Najważniejszym instrumentem redukcji emisji CO₂ jest zastąpienie kopalnych źródeł energii odnawialnymi i podniesienie efektywności energetycznej. Fundamentalną wartość dla ekonomicznego i społecznego rozwoju ma ponadto szeroki dostęp do usług energetycznych i długofalowa strategia energetyczna. Jednocześnie kraje rozwijające się borykają się z koniecznością nadrobienia braków i opóźnień w tym zakresie, dlatego też w przyszłości ich zapotrzebowanie na energię i emisja CO₂ będą wzrastać. Płaszczyzna społeczna i ekonomiczna łączą się w tym przypadku w kwestii kosztów: inwestycje w zakresie dostaw energii w krajach rozwijających się uzależnione są od ograniczonych zdolności technologicznych i środków finansowych. Wzmacnia to tendencję do inwestowania w technologie konwencjonalne. Tym samym wprowadzanie technologii odnawialnych źródeł energii determinują dodatkowe środki finansowe i transfer *know-how*. Mając to na uwadze, zaproponowano trzy modele współpracy z państwami partnerskimi w obszarze odnawialnych źródeł energii, polegające na:

- wyeliminowaniu niedoborów zaopatrzenia energetycznego i wsparciu zrównoważonego gospodarowania biomasą dla krajów grupy I;
- wsparciu efektywności energetycznej i reform rynków energetycznych dla krajów grupy II;
- wspieraniu ochrony klimatu i bezpieczeństwa energetycznego dla krajów grupy III¹⁰.

Istotną barierą strukturalną w rozwoju krajów Trzeciego Świata pozostaje nieprzezwyciężony dotychczas problem niedoboru paliw kopalnych. Około 2 mld ludzi cierpi na skutek ubóstwa energetycznego, które zaostrzył kryzys paliwowy. Brak dostępu do elektryczności utrudnia nie tylko codzienne życie, ale implikuje tzw. pułapkę energetyczną, hamującą rozwój, np. wykluczając dostęp do nowych technologii. Kraje afrykańskie, posiadające bogate złoża naturalne, często znajdują się w sytuacji paradoksu ich nadmiaru, określanego jako „kłątwa surowcowa”, która implikuje bogactwo małych grup sprawujących władzę przy równoległym wysokim stopniu ubóstwa większości ludności. Tak jest w przypadku Angoli i Nigerii, największych afrykańskich eksporterów ropy naftowej, w wyniku zaniedbywania rolnictwa i konfliktów wokół podziału wpływów¹¹.

⁹ *Ibidem*, s. 1–2.

¹⁰ Szerzej *ibidem*, s. 3–4.

¹¹ Badacze konfliktów mówią w tym kontekście o konfliktach surowcowych („krwawe diamenty”), mogących w dalszej perspektywie przybrać postać wojen handlowych czy konfliktów zbrojnych wokół wyczerpujących się zasobów. Zob. szerzej: R. Stockmann, U. Menzel, F. Nuscheler, *op. cit.*, s. 219–233.

Zrównoważone wykorzystanie energii w niemieckiej współpracy na rzecz rozwoju

Istotną cechą niemieckiej polityki rozwojowej jest jej „gabinetowa ranga”. Od 1961 r. istnieje samodzielne ministerstwo, w którego gestii jest kształtowanie działalności prorozwojowej RFN: Federalne Ministerstwo Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (BMZ)¹². BMZ realizuje pomoc rozwojową za pośrednictwem trzech różnych instrumentów: w ramach współpracy finansowej (FZ), technicznej (TZ) i personalnej (PZ), deleguje jako zleceńodawca określone zadania na odpowiednie organizacje¹³. BMZ w ograniczonym zakresie określa niemiecką politykę wobec globalnych wyzwań ochrony środowiska. Wiodącą rolę odgrywają w tym zakresie Federalne Ministerstwo Gospodarki i Energii (BMWi), Federalne Ministerstwo Środowiska, Ochrony Przyrody i Bezpieczeństwa Reaktorów Atomowych (BMU), a także Urząd Spraw Zagranicznych (AA)¹⁴.

Kwestie energetyczne zostały włączone do katalogu działań niemieckiej współpracy rozwojowej wraz z problematyką ochrony środowiska naturalnego – w odpowiedzi na światowe kryzysy naftowe lat 70. i 80. Koncentrowano się głównie na wsparciu konwencjonalnych źródeł energii. Wprawdzie w ograniczonym zakresie finansowano też projekty dotyczące energetyki odnawialnej, niemniej borykały się one z problemem braku akceptacji, zbyt wysokich kosztów i niskiego poziomu technologicznego państw-beneficjentów pomocy. Lata 80. zdominowały w związku z powyższym działania dostosowawcze, poszerzenie katalogu instrumentów o wsparcie sektorowe i dialog polityczny w kwestiach energetycznych. Od 1982 r. problematyka ta stała się częścią podejścia niemieckiej polityki do kwestii eliminacji ubóstwa. Przesłanką do wzmocnienia wsparcia sektora energetycznego we współpracy rozwojowej była wspomniana wyżej deklaracja Szczytu Ziemi w Rio de Janeiro z 1992 r. (Agenda 21). Przypisywała ona polityce rozwojowej zadania ochrony środowiska i klimatu.

Kwestie ekologiczne nabrały szczególnego znaczenia w niemieckiej polityce rozwojowej w okresie urzędowania ministra współpracy rozwojowej Erharda Epplera (1968–1974, SPD)¹⁵. Odpowiedzialności za kraje rozwijające się w jego przekonaniu nie determinowało zadośćuczynienie procesowi kolonializmu, lecz było wyrazem poczucia wspólnych interesów w pokojowym rozwoju świata. Odrzucając ujęcie rozwoju zorientowanego na wzrost gospodarczy, postulował jego zastąpienie modelem determinowanym zaspokojeniem podstawowych potrzeb jako celem działań współpracy na rzecz rozwoju. W ślad za tym, w pierwszej kompleksowej koncepcji niemieckiej polityki rozwojowej z 11 lutego 1971 r. istotnym aspektem był zrównoważony rozwój, a „polityka rozwojowa stała się podejściem do wewnętrznej polityki

¹² Wśród pozostałych ministerstw najważniejszą rolę odgrywa w tym obszarze Urząd Spraw Zagranicznych (Auswärtiges Amt, AA).

¹³ Zob. szerzej: A. Paterek, *Pomoc rozwojowa jako instrument niemieckiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2011, nr 1, s. 45–60.

¹⁴ Zob. szerzej: B. Molo, *Polityka bezpieczeństwa energetycznego Niemiec w XXI wieku*, Kraków 2013, s. 115–146.

¹⁵ Zob. szerzej: M. Bohnet, *Geschichte der deutsche Entwicklungspolitik*, Konstanz und München 2015, s. 65–74.

światowej. Polityka rozwojowa orientuje się na pokój¹⁶. Jego następca Egon Bahr (1974–1976) kładł nacisk na współpracę dwustronną realizowaną w ramach równoprawnych autonomicznych partnerstw, podporządkowaną gospodarczym i surowcowym interesom Niemiec, zaniedbując aspekty moralne. Tym samym niemiecka współpraca rozwojowa koncentrowała się na krajach zasobnych w surowce, jak i importerach ropy naftowej, które były w największym stopniu dotknięte wzrostem cen. Od 1975 r. ochrona środowiska stała się jednym z celów niemieckiej polityki rozwojowej, przewidując wsparcie krajów partnerskich w ich staraniach na rzecz ochrony środowiska¹⁷. Kolejna minister Marie Schlei (1976–1978) w większym stopniu skupiła uwagę na krajach najbiedniejszych i rozwoju obszarów wiejskich. Kwestie polityki energetycznej krajów rozwijających się zyskiwały na znaczeniu w kontekście zmniejszenia zależności importowej. Temu celowi podporządkowane zostały programy wspierające kraje rozwijające się w budowie własnej polityki ekologicznej, od 1978 r. wzmocniono wsparcie konwencjonalnych i odnawialnych źródeł energii. Specjalny program energetyczny z 1979 r. w ramach TZ miał służyć decentralizacji dostaw energii i stwarzać ramy dla odnawialnych źródeł energii w krajach rozwijających się, jednakże jego rezultaty były skromne ze względu na brak spójności z FZ, która forsowała konwencjonalne źródła energii. W konsekwencji starano się zapewnić lepszą współpracę pomiędzy FZ i TZ¹⁸.

W odpowiedzi na drugi kryzys naftowy w 1980 r. BMZ sformułowało cele polityki rozwojowej, obejmujące: walkę z ubóstwem, rozwój obszarów wiejskich, wspieranie konwencjonalnych źródeł energii i ochronę naturalnych zasobów. Programy rozwojowe lat 80. eksponowały m.in.: rozwój elektrowni wiatrowych i węglowych, racjonalne gospodarowanie drewnem, rozwój sektora energetycznego, rozbudowę elektrowni, eksplorację zasobów, programy inwestycyjne, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii i zalesianie. Potrzebę działań w sektorze energetycznym w ramach współpracy rozwojowej uzasadniał nie tylko wzrost cen ropy naftowej, ale także rosnącą liczbą ludności w krajach rozwijających się oraz presją środowiska¹⁹.

W myśl deklaracji z Rio Niemcy przyjęły za główny punkt działań rozwojowych w obszarze energii pomoc w rozwoju konwencjonalnych i odnawialnych źródeł energii, mających pozwolić na zaspokojenie zapotrzebowania energetycznego z poszanowaniem środowiska naturalnego. W ślad za tym w sprawozdaniu z realizacji polityki rozwojowej z grudnia 1995 r. podkreślono odpowiedzialność krajów wysoko uprzemysłowionych za stan globalnego środowiska, jak i priorytet podążania za przyjętymi celami międzynarodowych porozumień²⁰. W 1997 r. BMZ przyjęło strategię w sektorze energetycznym, określającą jego znaczenie dla koncepcji zrównoważonego rozwoju. Ewaluacja projektów energetycznych w krajach rozwijających się powiązana została z kryteriami zrównoważonego rozwoju (m.in. wkład w rozwój gospodarczy, znaczenie dla eliminacji ubóstwa i sytuacji kobiet, wpływ na środowisko

¹⁶ *Jahresbericht der Bundesregierung 1969*, Bonn 1970, s. 30.

¹⁷ M. Bohnet, *op. cit.*, s. 79–82; K. Dobersalske, *Die rot-grüne Energiewende. Nachhaltige Energienutzung in der Entwicklungszusammenarbeit unter Rot-Grün*, Marburg 2010, s. 32–33.

¹⁸ K. Dobersalske, *op. cit.*, s. 32–33.

¹⁹ *Ibidem*, s. 33–34.

²⁰ *Zehnter Bericht der Bundesregierung zur Entwicklungspolitik*, BMZ, BT-Drucksache 13/3342, s. 22–25.

naturalne). Sektor energetyczny stał się trzecim co do wielkości otrzymywanego wsparcia w ramach FZ, przy czym jedną trzecią środków przeznaczono na proces wytwarzania energii i infrastruktury przesyłowej²¹.

Od początku lat 90. RFN należy do największych donatorów pomocy rozwojowej w sektorze energetycznym, z przewagą wsparcia dla konwencjonalnych źródeł energii²². Wzrost polityczno-rozwojowego znaczenia odnawialnych źródeł energii na płaszczyźnie krajowej i międzynarodowej implikuje ich bezpieczny wpływ na środowisko naturalne, a także postulaty zrównoważonego rozwoju i przeciwdziałania zmianom klimatu. Wraz z ustanowieniem Agendy 21 zrównoważone wykorzystanie energii stało się stałym elementem międzynarodowej współpracy rozwojowej²³.

Istotne zmiany w polityce energetycznej rządu SPD/Sojusz'90/Zieloni zasygnalizowane zostały w umowie koalicyjnej z 20 października 1998 r. Dotyczyły m.in. zwiększania efektywności energetycznej z uwzględnieniem wymogów ochrony środowiska, rozbudowy odnawialnych źródeł energii, zmniejszenia zużycia energii oraz rezygnacji z eksploatacji energii jądrowej. W ślad za tym dostosowaniem prawnym na poziomie federalnym²⁴ towarzyszyło przyjęcie w 2002 r. strategii zrównoważonego rozwoju²⁵. Wśród priorytetów polityki rozwojowej wymieniała ona wspieranie skutecznych, przyjaznych środowisku systemów energetycznych, z pierwszeństwem dla odnawialnych źródeł energii. Podkreślono, że rosnące zapotrzebowanie energetyczne należy pokrywać z odnawialnych źródeł energii, przede wszystkim energii solarnej, elektrowni wodnych i wiatrowych, geotermicznych i biomasy, natomiast efektywność energetyczna musi zostać polepszona za pomocą nowych technologii.

Na czele BMZ stanęła Heidemarie Wieczorek-Zeul, piastowała ten urząd również w czasie rządów kolejnego gabinetu Wielkiej Koalicji CDU/CSU i SPD, do roku 2009²⁶. Polityka rozwojowa zdefiniowana została jako globalna polityka strukturalna, której celem jest polepszenie gospodarczych, społecznych, ekologicznych i politycznych warunków w krajach rozwijających się. Katalogiem działań rozwojowych objęto zaopatrzenie „większej liczby ludzi w uzyskiwaną w sposób ekologicznie zrównoważoną energię, by polepszyć ich warunki i szanse życiowe i jednocześnie zadbać o to, by nie dopuścić do lokalnych i globalnych szkód w środowisku naturalnym”²⁷. Współpraca rozwojowa w sektorze energetycznym stanowiła wkład w walkę z ubóstwem i przyszły rozwój gospodarczy. BMZ wypracowało pięć strategicznych celów w odniesieniu do sektora energetycznego: 1) zaspokojenie podstawowych potrzeb i polepszenie warunków życiowych, 2) wzmocnienie zrównoważonego rozwoju gospodarczego, 3) wzmocnienie technicznej zdolności krajów rozwijających się w sektorze

²¹ K. Dobersalske, *op. cit.*, s. 36–37.

²² W latach 1987–1996 FZ przeznaczyła na kopalne źródła energii ponad trzy razy więcej niż na źródła odnawialne. *Ibidem*, s. 37–38.

²³ Zob. I. Scholz, M. Krause, *Klimaschutz und Energiepolitik in der Entwicklungszusammenarbeit – der Beitrag der erneuerbaren Energien*, „DIE Analysen und Stellungnahmen” 2004, nr 2.

²⁴ Zob. szerzej B. Molo, *op. cit.*, s. 105–110.

²⁵ *Perspektiven für Deutschland. Unsere Strategie für eine nachhaltige Entwicklung*, 2002, http://www.bundesregierung.de/Content/DE/_Anlagen/Nachhaltigkeit-wiederhergestellt/perspektiven-fuer-deutschland-langfassung.pdf?__blob=publicationFile, s. 315–316.

²⁶ M. Bohnet, *op. cit.*, s. 163–175.

²⁷ *Medienhandbuch Entwicklungspolitik 2002*, BMZ, Bonn 2002, s. 111.

energetycznym, przede wszystkim poprzez transfer technologiczny, 4) znoszenie zależności krajów rozwijających się od importu źródeł energii poprzez oszczędności i pozyskanie lokalnych odnawialnych źródeł energii, 5) wsparcie krajów rozwijających przy realizacji deklaracji z Rio. W ramach tych celów działalność Niemieckiego Towarzystwa Współpracy Technicznej (*Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit*, GTZ) koncentrowała się na sześciu obszarach: 1) doradztwie politycznym, 2) wprowadzeniu do sieci zasilających energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, 3) polepszeniu zaopatrzenia energetycznego na obszarach wiejskich, 4) podniesieniu skuteczności energetycznej, 5) usprawnieniu konwencjonalnych technik dotyczących elektrowni i działaniach na rzecz ochrony klimatu²⁸. Zainicjowana przez Wieczorek-Zeul Inicjatywa Kaukaska (Armenia, Azerbejdżan, Gruzja) przewidywała w krajach nią objętych m.in. wsparcie sektora energetycznego poprzez modernizację sieci przesyłowych i wsparcie odnawialnych źródeł energii²⁹.

Przyjęty w 2003 r. plan działań *Aktionsprogramm 2015* wyznaczał strategiczne ramy niemieckiej polityki rozwojowej na drodze do osiągnięcia Milenijnych Celów Rozwojowych (2000), jak i wdrożenia deklaracji z Paryża (2005). Plan działań określa walkę z ubóstwem jako jeden z najważniejszych celów całokształtu polityki, prowadzący do zapewnienia zrównoważonego rozwoju i stanowiący „nadrzędne zadanie” polityki rozwojowej³⁰. Polityka rozwojowa uznana została za ważny element polityki strukturalnej i pokoju, mający na celu stworzenie godnych warunków życia w krajach partnerskich, i tym samym przyczynianie się do zabezpieczenia własnej przyszłości³¹.

W czasie rządów koalicji SPD/Sojusz'90/Zieloni zrównoważone wykorzystanie energii stało się ważnym elementem wsparcia w ramach bilateralnej współpracy rozwojowej. Kierunek pomocy został uzależniony od takich czynników jak ubóstwo energetyczne, kosztowny import paliw, negatywny wpływ na środowisko naturalne, ochrona klimatu i zwiększenie popytu. W tym celu ustanowiona została inicjatywa na rzecz przyszłości na drodze ochrony klimatu (*Initiative Zukunftssicherung durch Klimaschutz*), która spajała problematykę polityki energetycznej i klimatycznej (zapewnienie większości ludności dostępu do źródeł energii i tym samym podniesienie standardów życia). Rząd Gerharda Schrödera ukierunkował swoje działania na rozpowszechnianie odnawialnych źródeł energii w obszarach wiejskich i miejskich, sieci dostaw energii ze źródeł odnawialnych, jak i środki racjonalnego wykorzystania energii, które powtarzały katalog celów poprzedniego rządu z 1996 r. Wkład BMZ koncentrował się na poziomie kształtowania polityki, prywatnej przedsiębiorczości i poziomie konsumentów. GTZ charakteryzowało problemowe, zintegrowane wielopoziomowe podejście (doradztwo polityczne, powiązane w sieci odnawialne źródła energii, zaopatrzenie obszarów wiejskich, efektywność energetyczna, techniczna „rehabilitacja” konwencjonalnych elektrowni oraz ochrona klimatu). Mankamentem był jednak brak koncepcji sektorowej i rozwoju nowych celów polityki energetycznej³². W obszarze bilateralnej współpracy rozwojowej zrównoważone wykorzystanie

²⁸ K. Dobersalske, *op. cit.*, s. 81.

²⁹ M. Bohnet, *op. cit.*, s. 170.

³⁰ *Aktionsprogramm 2015. Armut bekämpfen. Gemeinsam handeln*, BMZ, Bonn 2003, s. 2.

³¹ *Ibidem*, s. 17.

³² K. Dobersalske, *op. cit.*, s. 84.

energii było wprawdzie realizowane, nie miało jednak priorytetowego charakteru. Politykę zagraniczną zdominowały kwestie zaangażowania w Kosowie i ataków terrorystycznych 11 września 2001 r.

W trakcie drugiej kadencji rządów SPD/Sojusz'90/Zieloni zapowiedziano wzmocnione wspieranie odnawialnych źródeł energii w ramach wpisanych w całokształt polityki rozwojowej Milenijnych Celów Rozwojowych i planu działania przyjętego na Światowym Szczycie Zrównoważonego Rozwoju w Johannesburgu (2002)³³. Kontynuowano cele zrównoważonego wykorzystania energii sformułowane w poprzedniej kadencji. Ważnym krokiem w kierunku przypisania zrównoważonego wykorzystania energii do współpracy rozwojowej było wypracowanie strategii zrównoważonego wykorzystania energii przez kolejny rząd federalny CDU/CSU i SPD (2005–2009). Kontynuowano ustanowiony w 2005 r. instrument finansowania odnawialnych energii i efektywności energetycznej (500 mln euro na pierwsze trzy lata funkcjonowania). Jednocześnie jednak z krytyką organizacji pozarządowych spotkał się rządowy postulat pozyskiwania rynków zbytu dla odnawialnych technologii niemieckich przedsiębiorstw w krajach rozwijających się³⁴.

Postrzeganie działań rozwojowych w kategoriach globalnej polityki strukturalnej charakterystyczne było również dla następcy Wieczorek-Zeul – Dirka Niebla, pierwszego liberalnego polityka na czele resortu od czasów Waltera Scheela. W swoim wystąpieniu w listopadzie 2011 r. podkreślił, że: „polityka rozwojowa jako globalna polityka strukturalna – to mój temat”³⁵. O ukierunkowaniu działań rozwojowych na niemieckie interesy świadczyło również przemówienie Niebla w Bundestagu 26 kwietnia 2013 r., poświęcone publikacji Białej Księgi w sprawie polityki rozwojowej rządu federalnego w latach 2009–2013³⁶. Mówił o ich osadzeniu na „bazie wartości” i wprowadzeniu mechanizmu kontroli projektów rozwojowych pod kątem ich oddziaływania na prawa człowieka w krajach partnerskich. Ważne w jego przekonaniu było „[...] powiązanie wartości i interesów” niemieckiego społeczeństwa i krajów partnerskich i ich zrównoważenie³⁷. W ślad za tym dokumenty strategiczne, określające niemiecką współpracę rozwojową w latach 2009–2013³⁸, eksponowały między innymi zrównoważone wykorzystanie energii jako jeden z jej kierunków.

Na jesieni 2011 r. BMZ przedstawiło nową koncepcję niemieckiej polityki rozwojowej, zatytułowaną *Stworzyć szanse – rozwijać przyszłość*³⁹. Niemcy opowiedziały się za dalszym wspieraniem międzynarodowej społeczności w dążeniu do zapewnienia do 2030 r. całej ludzkości dostępu do zrównoważonych źródeł energii. Podkreślono, że RFN należy do największych bilateralnych donatorów pomocy w sektorze

³³ http://www.unic.un.org.pl/johannesburg/plan_dzialania.php [dostęp: 30.12.2015].

³⁴ „Die Wirklichkeit der Entwicklungshilfe“, Sechzehnter Bericht 2007/2008, s. 23.

³⁵ D. Niebel, *Entwicklungspolitik als Zukunftspolitik – Heidelberger Rede zur Zukunft der deutschen Entwicklungspolitik*, Berlin, 8. November 2011, http://www.bmz.de/de/presse/reden/minister_niebel/2011/November/20111108_rede_heidelberg.html [dostęp: 25.06.2015].

³⁶ Zob. http://www.bmz.de/de/presse/reden/minister_niebel/2013/April/20130426_rede_bundestag_weissbuch.html [dostęp: 25.06.2015].

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Zob. <http://www.bmz.de/de/publikationen/reihen/strategiepapiere/index.html> [dostęp: 25.06.2015].

³⁹ *Entwicklungspolitisches Konzept plus, Chancen schaffen – Zukunft entwickeln*, BMZ, Bonn 2011, http://www.bmz.de/de/publikationen/reihen/sonderpublikationen/Chancen_schaffen.pdf [dostęp: 25.06.2015].

energetycznym. W 2010 r. na odnawialne źródła energii i podniesienie efektywności energetycznej przeznaczono miliard euro dla ponad 50 krajów⁴⁰ (m.in. budowa elektrowni wodnych, uzyskiwanie biogazu z osadów ściekowych w Jordanii, instalacje solarne dla produkcji energii elektrycznej w Nepalu). Do priorytetów zaliczono zrównoważone wyeliminowanie ubóstwa energetycznego (wzmocnione ukierunkowanie na ubóstwo w ramach współpracy finansowej) i podniesienie udziału projektów energetycznych. Rząd Wielkiej Koalicji postrzegał zrównoważone i efektywne zaopatrzenie w energię jako wymóg „społecznie sprawiedliwego rozwoju”. Wzrosło znaczenie sektora energetycznego we współpracy rozwojowej, w związku z przyjęciem obszaru energii do jednego z pięciu priorytetów koncepcji rozwojowej BMZ⁴¹. Niemiecka aktywność wokół zwalczania ubóstwa energetycznego koncentruje się przede wszystkim na polepszeniu dostępu do energii. Rozumiany jest on jako dostęp do podstawowych usług energetycznych (podgrzewania, ogrzewania, oświetlenia, chłodzenia, przemieszczania się i informacji) dla trzech grup konsumentów: gospodarstw domowych, publicznych oraz społecznych instytucji, jak i przedsiębiorstw i przedsiębiorców⁴². Największy udział w środkach oficjalnej pomocy rozwojowej dla wsparcia odnawialnych energii – w roku 2010 około 94% – przypada na BMZ. Pozostała część na BMU (5,7%), BMWi (0,2%) i AA (0,1%). Ponadto wsparcie projektów związanych z odnawialnymi źródłami energii przebiega kanałami współpracy wielostronnej w ramach organizacji międzynarodowych (Bank Światowy, banki rozwojowe) i funduszy: *Global Environment Facility* (GEF) i *Clean Investment Fund* (CIF). W latach 2008–2011 środki BMZ na odnawialne źródła energii i efektywność energetyczną w krajach rozwijających się wynosiły ok. 6,1 mld euro – w tym 4,2 mld euro przypadło na wsparcie odnawialnych źródeł energii włącznie z niemiecką inicjatywą na rzecz klimatu i technologii (od 2011 r.) i ok. 1,9 mld euro na rzecz efektywności energetycznej⁴³.

Celem niemieckiej polityki rozwojowej jest wsparcie transformacji krajów partnerskich w kierunku rozwoju sprzyjającego klimatowi – również w obszarze paliw kopalnych. Przykładem takich działań jest współpraca z czterema krajami w zakresie energetyki węglowej (Indie, Kosowo, Serbia i Mongolia). W latach 2007–2008 w ramach współpracy finansowej przeznaczono na ten cel 358 mln euro (budowa nowych elektrowni węglowych bądź modernizacja starych). Za pośrednictwem współpracy technicznej realizuje się projekty w Mongolii (3,6 mln euro, 2007–2013) i Indiach (8,2 mln euro, 2003–2014), obejmujące m.in. szkolenie i doradztwo w kwestii kierowania, utrzymania w dobrym stanie/konserwacji elektrowni węglowych⁴⁴.

Od 17 grudnia 2013 r. BMZ kieruje Gerd Müller (CDU/CSU). Chadecki polityk wzywa do zmiany paradygmatu w dyskursie rozwojowym, postawienia na nowo pytania o granice wzrostu gospodarczego, kształtowania procesów globalizacyjnych przez pryzmat dobra człowieka (a nie rynków i gospodarki) w kierunku

⁴⁰ *Ibidem*, s. 19.

⁴¹ *Deutscher Bundestag 17. Wahlperiode, Erneuerbare Energien und Energieeffizienz in Entwicklungsländern, Antwort der Bundesregierung auf die Kleine Anfrage der Abgeordneten Dr. Bärbel Kofler, Dr. Sascha Raabe, Dr. h. c. Gernot Erler, weiterer Abgeordneter und der Fraktion der SPD, Drucksache 17/12748 – Drucksache 17/13065, 15.04.2013.*

⁴² *Ibidem*, s. 5.

⁴³ *Ibidem*, s. 6–7.

⁴⁴ *Ibidem*, s. 14–15.

ekologiczno-społecznej gospodarki rynkowej⁴⁵. W jego przekonaniu „zrównoważony rozwój musi stać się zasadą każdego działania i każdego rozwoju”⁴⁶. W 2014 r. BMZ wypracowało *Kartę przyszłości. Jeden świat – nasza odpowiedzialność*⁴⁷, która ma stać się wyznacznikiem kształtowania nowego globalnego systemu zrównoważonego rozwoju po 2015 r.

W opracowanej w 2014 r. broszurze *Zrównoważona energia dla rozwoju. Niemiecka współpraca rozwojowa w sektorze energetycznym* BMZ określa zapewnienie dostępu do energii jako warunek osiągnięcia celów milenijnych. Konsekwencją tego będzie wzrost zapotrzebowania na energię. Przywołując szacunki Międzynarodowej Agencji Energetycznej o wzroście globalnego zapotrzebowania energetycznego o 40% do 2035 r. (w tym ok. 90% w krajach rozwijających się i wschodzących gospodarkach), podkreśla się, że nie może być ono pokryte tylko za pośrednictwem paliw kopalnych. Energia jądrowa „nie jest opcją przyszłościową i nie będzie wspierana przez Niemcy”⁴⁸. W większym stopniu należy eksploatować alternatywne do konwencjonalnych (ropa naftowa, gaz ziemny, węgiel kamienny) źródła energii oraz wykorzystać tkwiący w nich potencjał efektywności. Wzmocnione użycie odnawialnych nośników energii chroni środowisko, zasoby i klimat. Ponadto ogranicza import energii, zmniejsza wahania cen ropy i gazu oraz przyczynia się do wzmocnienia lokalnej odporności na kryzysy i jest formą globalnej prewencji konfliktowej. Kolejną zaletą jest stworzenie nowych miejsc pracy w krajach partnerskich i przyczynianie się w ten sposób się do tworzenia wartości dodanej⁴⁹.

Przykładem inicjatyw idących w tym kierunku jest realizowane od 2009 r. wsparcie projektów w zakresie energii odnawialnej i efektywności energetycznej w Brazylii czy funkcjonujące od 2012 r. bilateralne partnerstwo energetyczne z Marokiem⁵⁰.

Kolejnym celem jest zwiększenie efektywności energetycznej. Zwraca się uwagę, że obecnie w wysoko rozwiniętych systemach dostaw energii wykorzystuje się zaledwie jedną trzecią wytworzonej energii pierwotnej, około dwóch trzecich ulega utracie wskutek przekształceń, strat sieciowych i magazynowania. W wielu krajach rozwijających się powyższy bilans wypadła jeszcze bardziej niekorzystnie. Odpowiednio w krajach rozwijających się i gospodarkach wschodzących znacznie wyższy jest zasób możliwości oszczędzenia energii i sięga 85%. Dlatego też potencjał zwiększenia efektywności energetycznej w krajach rozwijających się jest wyższy i można

⁴⁵ Rede von Bundesentwicklungsminister Gerd Müller im Deutschen Bundestag, Auszug aus dem Protokoll der 10. Sitzung des Deutschen Bundestages am 29.01.2014, https://www.bmz.de/de/presse/reden/minister_mueller/2014/Januar/20140129_rede_bundestag.html [dostęp: 20.12.2015].

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ <https://www.zukunftscharta.de/das-dokument.html> [dostęp: 24.12.2015].

⁴⁸ Nachhaltige Energie für Entwicklung. Die Deutsche Entwicklungszusammenarbeit im Energiesektor, „BMZ Informationsbroschüre“ 2014, nr 1, s. 23.

⁴⁹ Ibidem.

⁵⁰ Cel niemieckiego zaangażowania to wsparcie Maroka w efektywnym wykorzystaniu zasobów, jak i wyważonym społecznym i ekologicznym postępie gospodarczym. W ramach porozumienia Maroko otrzyma na kolejne dwa lata pomoc finansową w wysokości ok. 40 mln euro. Ponadto przewidziane są kredyty rozwojowe w obszarze odnawialnych źródeł energii i wody. Niemcy wspierają Maroko w budowie sześciu elektrowni solarnych o łącznej mocy co najmniej 1200 MW. Wraz z uruchomieniem tych elektrowni Maroko zbliży się do osiągnięcia celu 42% uzyskiwania/generowania prądu z odnawialnych źródeł energii do 2020 r. Ibidem, s. 26–27.

go tam osiągnąć szybciej niż w uprzemysłowionych. W Mongolii przy renowacji budynków można zaoszczędzić ok. 30% więcej dwutlenku węgla niż przy porównywalnych działaniach w Niemczech. Przy czym koszty inwestycji są tam o 70% niższe. Kraje rozwijające się w większym stopniu wykorzystują pierwotne źródła energii, co wynika z przestarzałej infrastruktury, braku bodźców do efektywności energetycznej, braku fachowej wiedzy, jak i ograniczonych środków konserwacji i serwisu. Współpraca techniczna w tym zakresie obejmuje doradztwo dotyczące kształtowania prawnych ram transformacji w kierunku zrównoważonej polityki energetycznej, nowoczesne, efektywne technologie, badania i rozwój na miejscu, rozwój modeli finansowania, ograniczanie ryzyka, dokumentowanie sukcesów. Służą temu m.in. stworzone przez BMZ otwarte fundusze regionalne (*Offene Regionalfonds*, ORF). Przykładem jest fundusz powołany w 2006 r. dla państw regionu Europy Południowej, wspierający „sieć efektywnych energetycznie stolic Europy Południowej”: Zagrzeb (Chorwacja), Sarajewo (Bośnia i Hercegowina), Podgoricę (Czarnogóra) i Skopje (Macedonia). Długofalowym celem jest zmniejszenie emisji dwutlenku węgla co najmniej o 20% do 2020 r.⁵¹

Niemcy aktywnie angażują się w inicjatywy służące promowaniu zrównoważonej energii, m.in. są członkiem unijnej inicjatywy energetycznej *European Union Energy Initiative* (EUEI), służącej poprawie zaopatrzenia energetycznego krajów rozwijających się i tym samym realizacji celów milenijnych⁵². Ponadto uczestniczą w Partnerstwie energetycznym UE-Afryka (*Afrika-EU Energiepartnerschaft*, AEEP). Ma ono pozwolić na zapewnienie 100 mln Afrykańczyków dostępu do zrównoważonej energii do 2020 r. w ramach programu współpracy w zakresie rozbudowy odnawialnych nośników energii (10 tys. MW prądu z energii wodnej, 5 tys. MW z energii wiatrowej i 500 MW – z solarnej).

W ramach działań w sektorze energetycznym rząd federalny współpracuje obecnie z 23 krajami: Afganistanem, Egiptem, Albanią, Armenią, Azerbejdżanem, Bangladeszem, Bośnią i Hercegowiną, Brazylią, Gruzją, Indiami, Kosowem, Marokiem, Meksykiem, Mongolią, Czarnogórą, Nepalem, Pakistanem, Senegalem, Serbią, RPA, Tunezją, Ugandą i Ukrainą⁵³. Intensyfikacji współpracy w sektorze energetycznym z państwami rozwijającymi się służą tzw. strategiczne partnerstwa energetyczne.

Projekty związane z energetyką, realizowane z ponad 50 krajami partnerskimi, mają na celu: przyczynić się do redukcji ubóstwa, ochrony klimatu, niezależnienia od kopalnych źródeł energii, a także wspierają zrównoważony wzrost gospodarczy z poszanowaniem zdrowia człowieka i naturalnych surowców oraz przyczyniają się do zapewnienia pokoju.

Podsumowanie

Równolegle do zainicjowanej w 2014 r. przez resort spraw zagranicznych debaty na temat rewizji znaczenia i odpowiedzialności niemieckiej polityki zagranicznej

⁵¹ *Ibidem*, s. 28 i 33.

⁵² *Ibidem*, s. 37.

⁵³ http://www.bmz.de/de/themen/energie/deutsches_engagement/index.html [dostęp: 25.06.2015].

w kształtowaniu globalnego pokoju i bezpieczeństwa, wzrasta międzynarodowa presja na zwiększenie zaangażowania Niemiec w zwalczanie międzynarodowych kryzysów i kształtowanie globalnych procesów. Otwiera to zarówno nowe możliwości, jak i stwarza wyższe oczekiwania co do niemieckiej polityki. Ukierunkowanie niemieckiej polityki rozwojowej na zrównoważone wykorzystanie energii w państwach-beneficjentach pomocy rozwojowej pozwala kształtować przewodnią rolę Niemiec w globalnej polityce zrównoważonego rozwoju.

Impulsem dla przyspieszenia procesu zmian w kierunku przyjaznej klimatowi gospodarki światowej i stopniowego ustanowienia wielostronnego reżimu klimatycznego, zdaniem Dirka Messnera, dyrektora Niemieckiego Instytutu Polityki Rozwojowej, byłoby stworzenie „klubu transformacji energetycznej” pod egidą Niemiec. Miałby on większą siłę przebicia w zakresie kształtowania międzynarodowej agendy klimatycznej i jednocześnie jako mała grupa nie ograniczałaby się do „najmniejszego wspólnego mianownika”, lecz wyznaczał wyraźnie ambitniejsze cele na światowych szczytach. W opracowanym przez BMZ komentarzu do przyjętej we wrześniu 2015 r. *Agendy na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030* osiągnięcie zrównoważonego wykorzystania energii ma pozwolić na „przeprowadzenie globalnej transformacji energetycznej”⁵⁴. Pod względem wielkości wsparcia sektor energetyczny jest priorytetowym obszarem niemieckiej współpracy rozwojowej – i jego udział w dalszej perspektywie ma sukcesywnie wzrastać. Jest to zatem kolejna płaszczyzna niemieckiej aktywności zewnętrznej, w której przenikają się zarówno interesy narodowe, jak i aspiracje do współkształtowania światowych procesów.

Zrównoważony rozwój energetyczny w polityce współpracy rozwojowej Republiki Federalnej Niemiec

Streszczenie

Sektor energetyczny należy do priorytetowych obszarów wsparcia polityki rozwojowej Niemiec. Jednocześnie jego ukierunkowanie na zrównoważone wykorzystanie energii w państwach-beneficjentach pomocy rozwojowej pozwala kształtować przewodnią rolę Niemiec w globalnej polityce zrównoważonego rozwoju. Artykuł przedstawia sposób forsowania zrównoważonego wykorzystania energii w niemieckiej współpracy rozwojowej, koncentrując się na wybranych jej aspektach. Na tle kształtowania się koncepcji zrównoważonego rozwoju w międzynarodowym dyskursie omówiona została jego rosnąca rola w kolejnych etapach niemieckiej strategii współpracy na rzecz rozwoju. Jednocześnie zwrócono uwagę na niemiecki potencjał w kształtowaniu pomocy rozwojowej w obliczu nasilających się wielorakich wyzwań zagrażających osiągnięciu celów zrównoważonego rozwoju.

Słowa kluczowe: współpraca rozwojowa, zrównoważony rozwój energetyczny, ODA, Niemcy

⁵⁴ Der neue Zukunftsvertrag für die Welt. Die 2030 Agenda für nachhaltige Entwicklung, September 2015, http://www.bmz.de/de/mediathek/publikationen/themen/energie/Materialie270_zukunftsvertrag.pdf, s. 19 [dostęp: 30.12.2015].

Sustainable energy development in the policy of development cooperation of the Federal Republic of Germany

Abstract

The energy sector is one of the priorities of German development cooperation. The German Federal Ministry for Economic Cooperation and Development (BMZ) focuses in particular on the areas of renewable energy and energy efficiency in partner countries. This paper gives a short summary of the German policy towards developing states in the energy sector, portrays their limitations, efforts and strategies for the future. It deals with the question of the role of Germany to lay the foundations for a global switch to sustainable energy and to provide more leadership in the global development context in the future. The analysis takes a look at forthcoming global and development threats and the Germany's potential, particularly in addressing these challenges.

Key words: development cooperation, sustainable energy, ODA, Germany

Устойчивое развитие сектора энергетики в политике сотрудничества в целях развития Федеративной Республики Германия

Резюме

Сектор энергетики является одним из приоритетных направлений политики развития Германии. Вместе с тем ее ориентация на устойчивое использование энергии в странах-бенефициарах немецкой помощи в целях развития, позволяет сформировать ведущую роль Германии в глобальной политике устойчивого развития. В статье указаны некоторые способы устойчивого использования энергетики в политике сотрудничества Германии в целях развития. На фоне формирования концепции устойчивого развития в международном дискурсе обсуждено ее возрастающую роль на очередных этапах немецкой стратегии сотрудничества в целях развития. В то же время, автор обращает внимание на немецкий потенциал в формировании помощи в целях развития в условиях обострения многочисленных проблем, угрожающих достижению целей устойчивого развития.

Ключевые слова: сотрудничество в целях развития, устойчивое развитие энергетики, Официальная помощь в целях развития (ОПР), Германия